

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 13.2.2015 r.
COM(2015) 65 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO RADY

**dotyczący statusu obserwatora dla Unii Europejskiej w Międzynarodowym Centrum
Światła Synchrotronowego do Celów Badań Eksperymentalnych i Zastosowań na
Bliskim Wschodzie (SESAME)**

Status obserwatora w SESAME dla Unii Europejskiej

Streszczenie

SESAME (światło synchrotronowe do celów badań eksperymentalnych i zastosowań na Bliskim Wschodzie)¹ to międzynarodowe centrum zajmujące się badaniami i zaawansowanymi technologiami mające siedzibę w Jordanii. Jest to jedyne w swoim rodzaju przedsięwzięcie podjęte z myślą o wykorzystaniu dyplomacji naukowej w krzewieniu kultury pokoju i współpracy na szeroko rozumianym Bliskim Wschodzie².

Członkami SESAME są Bahrajn, Cypr, Egipt, Iran, Izrael, Jordania, Pakistan, Palestyna i Turcja, natomiast status obserwatora mają: Brazylia, Chiny, Japonia, Kuwejt, Szwajcaria, Federacja Rosyjska, Stany Zjednoczone, a także kilka państw członkowskich UE (Francja, Niemcy, Grecja, Włochy, Portugalia, Hiszpania, Szwecja i Zjednoczone Królestwo).

1. KONTEKST

Centrum SESAME zostało utworzone w 2004 r. pod auspicjami UNESCO z myślą o wykorzystaniu dyplomacji naukowej w krzewieniu kultury współpracy naukowej na szeroko rozumianym Bliskim Wschodzie. W liście otwartym 45 laureatów Nagrody Nobla poparło ten projekt.

Projekt został opracowany jako inicjatywa naukowa i posiada rzeczywiste walory naukowe. SESAME wspiera doskonałość w zakresie badań i technologii w tym regionie i zapobiega drenażowi mózgów lub powoduje odwrócenie takiego procesu. Jednocześnie tworzy więzi naukowe i kulturowe pomiędzy zróżnicowanymi społeczeństwami i wnosi wkład na rzecz kultury pokoju za pomocą międzynarodowej współpracy naukowej. SESAME tworzy motywujące środowisko naukowe, które zachęca najlepszych fachowców z dziedziny nauki i techniki do pozostania w regionie lub do powrotu, jeżeli pracują w innym miejscu. Stanowi platformę współpracy z naukowcami z Europy i innych państw.

Obecnie SESAME należy od grupy nielicznych projektów na Bliskim Wschodzie, w ramach których rozwijany jest dialog ponadnarodowy. SESAME może wywierać na region bardzo pozytywny wpływ naukowy i społeczno-gospodarczy, ponieważ synchrotron ma bardzo duży potencjał w zakresie innowacji i może przynieść szybkie zwroty z inwestycji.

Ponad 200 naukowców z regionu korzysta już z centrum SESAME (tj. z dostępnych do tej pory obiektów). Oczekuje się, że pełna eksploatacja centrum SESAME rozpocznie się w 2016 r. pod warunkiem terminowego udostępnienia środków finansowych koniecznych do zakończenia jego budowy. Roczny budżet operacyjny centrum SESAME wynosi obecnie 3,2 mln USD i ma wzrosnąć do około 6 mln USD w fazie pełnej eksploatacji.

¹ W synchrotronach wykorzystuje się światło (wiązki promieniowania) w zakresie wybiegającym poza promieniowanie widzialne (podczerwone, ultrafioletowe, rentgenowskie i dalsze) w celu prowadzenia badań na materię (od komórek biologicznych do atomów). Szeroki wachlarz ich zastosowań obejmuje obrazowanie chorób za pomocą podczerwieni, opracowywanie produktów leczniczych, udoskonalanie ogniw słonecznych, wychwytywanie CO₂, analizy wykopalisk archeologicznych itp.

² <http://www.sesame.org.jo/sesame/about-us/what-is-sesame.html>

2. ZAANGAŻOWANIE I WKŁAD UNII EUROPEJSKIEJ W PROJEKT SESAME

SESAME jest wyjątkową międzynarodową inicjatywą naukową na Bliskim Wschodzie, która powstała dzięki wkładowi Niemiec oraz innych państw członkowskich UE³. Inspiracją dla tego projektu był model CERN, jednego z europejskich pionierów w dziedzinie wykorzystania nauki w celu wspierania kultury współpracy wykraczającej poza ramy nauki. Zgodnie z tym modelem, projekt SESAME stawia sobie za cel promowanie doskonałości naukowej i technologicznej na Bliskim Wschodzie oraz tworzenie więzi między zróżnicowanymi społeczeństwami za pomocą międzynarodowej współpracy naukowej. Inicjatywa SESAME otrzymuje dotychczas bardzo silne wsparcie ze strony naukowców i rządów w całej UE i poza jej granicami. Spośród państw członkowskich UE Cypr jest pełnoprawnym członkiem SESAME, a 8 innych państw członkowskich UE uczestniczy w posiedzeniach rady SESAME na prawach obserwatora. Inicjatywa SESAME opiera się na wiedzy fachowej, pomocy technicznej i wyposażeniu udostępnionym przez europejskie laboratoria partnerskie (synchrotrony z Niemiec, Francji, Włoch, Zjednoczonego Królestwa, Szwecji, Hiszpanii i Szwajcarii wniosły do projektu znaczący wkład pod względem personelu i zasobów).

Komisja Europejska nieustannie wyrażała poparcie dla projektu SESAME, przekazując łącznie na jego rzecz ponad 10 mln EUR: z czego 5 mln EUR w ramach siódmego programu ramowego (wsparcie ze strony CERN/WE na potrzeby związane z elektromagnesami dla projektu SESAME4); 5 mln EUR w ramach dwustronnych programów pomocy finansowej UE-Jordania oraz poszczególnych projektów badawczych (np. LinkSCEEM 1 i 25). Kluczowym elementem technicznym wniesionym przez UE na rzecz projektu SESAME jest układ elektromagnesów dla głównego pierścienia akumulacyjnego, uznawany za element nieodzowny dla realizacji projektu SESAME. Znalezienie niezbędnych środków finansowych stanowiło dla projektu SESAME ogromne wyzwanie. W tym kontekście wkład ze strony Komisji i państw członkowskich UE miał kluczowe znaczenie dla zapewnienia realizacji tej inicjatywy.

3. UE POWINNA SIĘ UBIEGAĆ O STATUS OBSERWATORA W SESAME

W dniu 27 marca 2014 r. służby Komisji Europejskiej otrzymały oficjalne zaproszenie rady SESAME, w którym proponowano przyznanie UE statusu obserwatora w SESAME. Procedura przewiduje przesłanie do Dyrektora Generalnego UNESCO pisma potwierdzającego, że Unia akceptuje statut SESAME i powiadamiającego o intencjach uzyskania statusu obserwatora. Po otrzymaniu takiego pisma rada SESAME zostanie zwołana w celu przeprowadzenia głosowania. Biorąc pod uwagę dotychczasową dobrą współpracę, oczekuje się, że rada SESAME zaakceptuje wniosek Unii. Status obserwatora w SESAME nie jest powiązany z prawem głosu.

Taki status zapewnia jednak następujące korzyści: obserwatorzy biorą udział w posiedzeniach organu wykonawczego centrum - rady, mogą proponować punkty porządku obrad i zgłaszać

³ Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku naukowcy z Niemiec i innych państw zaproponowali, aby siedzibą źródła światła synchrotronowego, którego podstawę stanowić miały komponenty urządzeń laboratorium BESSY I (berlińskie przedsiębiorstwo pierścienia akumulacyjnego elektronów na potrzeby promieniowania synchrotronowego), był Bliski Wschód. Rząd Niemiec wyraził zgodę na przekazanie komponentów laboratorium BESSY I do centrum SESAME w Jordanii, gdzie dotarły one w czerwcu 2002 r.

⁴ cessamag.web.cern.ch

⁵ www.linksceem.eu

propozycje tematów poddawanych dyskusji na posiedzeniach rady, obywatele państw mających status obserwatora mogą obejmować stanowiska w SESAME, a także, w miarę możliwości, zaproszenia do składania ofert na zakup urządzeń i materiałów ograniczają się do producentów i wykonawców z państw członkowskich i państw mających status obserwatora. Chociaż członkowie wnoszą corocznie wkład finansowy, obserwatorzy nie podlegają takiemu obowiązkowi.

SESAME ma bez wątpienia ogromne możliwości przyczyniania się do doskonałości naukowej i szeroko rozumianej dyplomacji naukowej w regionie poprzez wspieranie współpracy naukowej między UE, Bliskim Wschodem i szeroko pojętymi państwami sąsiadującymi z UE. Współpraca międzynarodowa w dziedzinie badań naukowych i innowacji może być wykorzystana, poprzez dyplomację naukową, jako instrument miękkiej siły oraz jako mechanizm poprawy stosunków z kluczowymi krajami i regionami. Dyplomacja naukowa może wspierać starania UE w zakresie zarządzania kryzysowego i budowania pokoju⁶.

Ponadto oczekuje się, że SESAME jako instalacja powszechnie dostępna dla naukowców będzie miał duży wpływ społeczno-gospodarczy. Wspiera on kluczowe aspekty innowacji, takie jak transfer technologii, rozwój umiejętności i kapitału ludzkiego, wymianę akademicką, szkolenie pracowników naukowych, wspólne działania badawczo-rozwojowe. W ten sposób SESAME pomaga w reintegracji przedmiotowego regionu z globalnymi procesami promującymi wiedzę i innowacje do celów rozwoju zamożnego i stabilnego Bliskiego Wschodu.

UE inwestuje znaczne środki we współpracę w dziedzinie badań i nauki w tym regionie, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatywy SESAME⁷. Komisja Europejska uważa zatem, że ubieganie się o uzyskanie przez UE statusu obserwatora w SESAME:

- odpowiednio odzwierciedlałoby znaczne zaangażowanie i wkład UE w tę inicjatywę. Główne i rosnące w siłę podmioty światowe prowadzące aktywne działania w tym regionie mają status obserwatora (Stany Zjednoczone, Rosja, Chiny, Brazylia i inne);
- zwiększyłyby wiedzę o UE na świecie oraz podniosło międzynarodową rangę Unii jako ważnego elementu przyczyniającego się do doskonałości naukowej i rozwoju w tym regionie;
- przyczyniłoby się do tworzenia miejsc pracy, wzrostu gospodarczego i stabilności w regionie;
- stanowiłoby wsparcie dla transferu technologii i innowacji w regionie;
- byłoby przykładem przywództwa w światowej współpracy naukowej zgodnie z jej zasadami przewodnimi, zrównoważonym rozwojem i wzajemnym poszanowaniem między ludźmi;
- dałoby Unii dobry przykład sprawnie funkcjonującego instrumentu dyplomacji naukowej;

⁶ Sprawozdanie z realizacji strategii współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych i innowacji (COM(2014) 567).

⁷ Wkład UE w projekt SESAME wynosi do tej pory ponad 12 mln EUR, oprócz znacznych wkładów rzeczowych państw członkowskich UE.

- zwiększyłyby postrzegalność projektu, a tym samym spowodowało mobilizację dodatkowego wsparcia ze strony innych podmiotów regionalnych.

4. WNIOSKI

Na podstawie powyższych elementów Komisja Europejska uważa, że dzięki uzyskaniu statusu obserwatora w SESAME UE osiągnęłaby poprawę postrzegania swojej roli i wpływów. Komisja zwraca się do Rady o zatwierdzenie przedstawionego powyżej podejścia i o wsparcie Komisji w przygotowaniu działań, tak aby UE uzyskała status obserwatora w ramach projektu SESAME.